

PEŞƏ TƏHSİLİNİN ƏMƏK BAZARININ TƏLƏBLƏRİNƏ UYĞUN TƏŞKİLİNİN ÜSTÜNLÜKLƏRİ

Şəkil 1. Süd və süd məhsulları

Xülasə. Dünyadakı mövcud tendensiyalar nəzərə alınmaqla, ölkədə əmək bazarının tələblərinə uyğun təhsil proqramları əsasında ixtisaslı kadrlar hazırlayan peşə təhsilin inkişaf etdirilməsi və strategiyadan irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsi nəticəsində iş yerində aparılan təlimlə yanaşı, ikili peşə təhsili sisteminin (“dual study”) təşkili və tətbiqi peşə təhsilin əhatə dairəsini daha da genişləndirəcəyindən bəhs edilir. Həmçinin ölkəmizdə istehsal olunan süd və süd məhsullarının qida vasitəsi kimi istehsal müəssisələrində texnoloji üsullardan istifadə edilməklə sanitar-gigiyenik qaydalara uyğun müxtəlif çeşidlə emalından, eləcə də qidalılıq tərkibi nəzərə alınaraq insan sağlamlığı üçün faydalı olduğundan danışılır.

Açar sözlər: peşə təhsilinin əhatə dairəsinin genişləndirməsi, ixtisasların yenilənməsi, müasir əmək bazarı, aktual ixtisaslar, peşə təhsil müəssisələrin işəgötürənlərlə iş birliyi, iş yerində təlimin təşviqi, ikili peşə təhsili sistemi, modern peşə təhsilinin yaradılması və strategiya, sosial-iqtisadi inkişaf.

Key words: expansion of the scope of vocational education, renewal of qualifications, modern labor market, relevant qualifications, cooperation of vocational education institutions with employers, promotion and organization of training at the workplace, dual training, creation of modern vocational education and strategy, socio-economic development.

Ключевые слова: расширение сферы профессионального образования, обновление квалификации, современный рынок труда, актуальные квалификации, сотрудничество учреждений профессионального образования с работодателями, продвижение и организация обучения на рабочем месте, дуальное обучение, создание современного профессионального образования и стратегии, социально-экономическое развитие.

Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun aparıcı sahələrindən biri olaraq süd emalı mühüm inkişaf potensialına malikdir. Əvvəla, bu sənaye sahəsi üçün xammal bazası olan heyvandarlıq, südçülük ta qədim zamanlardan yüz illərdir ki, ölkə əhalisinin başlıca məşğuliyyət sahəsi olaraq qalmaqdadır. İnsanlar inək südü ilə yanaşı camış, zebu, qoyun, keçi, at südündən də istifadə edirlər.

Respublikada ilk dəfə geniş miqyasda əmtəlik inək, zebu, camış və şəxsi təsərrüfatlarda saxlanılan fərdi malın südünün tərkibinin öyrənilməsi 1926-cı ildə Azərbaycan heyvandarlığının müasir vəziyyətini tədqiq edən ekspedisiyanın rəhbəri, professor İ.İ. Kaluqin və başqaları aparmışdır.

Süd sənayesinin bütün məhsulları ölkədə ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunması üçün zəruri olan qida səbətinin ən vacib məmulatları hesab edilir. Kütləvi qidalanmanın əsas hissəsi süd və süd məhsulları təşkil edir. Süddə xeyli miqdarda makro və mikroelementlər (mis, sink, yod, marqans, kobalt, dəmir, kalsium və fosfor) A, E, D, B qrupu və digər vitaminlər vardır ki, bu da insan orqanizm üçün lazım olan bütün qida maddələri həll olmuş vəziyyətdə, yaxud narın dispers halda

toplandığından asan və yaxşı 95-98% mənimsənilir. Süd və süd məhsullarını heç bir şeylə əvəz etmək olmaz, xüsusən uşaqlar, xəstələr və yaşlı insanlar üçün çox lazımlı qidadır. Südün kimyəvi tərkibi və bioloji dəyərliliyi təbiətdə olan bütün qidalardan üstündür. Orqanizmin fəaliyyətinin normal səviyyədə olması üçün çox lazım hesab edilən bu vitaminlərin süddə çatışmaması körpələrin avitaminoz xəstəliyinə tutulmasına səbəb olur.

Südü çox yüksək qiymətləndirən və ona «təbiətin özünün bişirdiyi xörəkdir» deyən İ.P.Pavlov göstərirdi ki, «süd üçün iştaha lazım deyil, halbuki, başqa qidalar iştahasız həzm olunmur», «südü həzm edilməsinə çox az qüvvə sərf olunur».

Bəzi mənbələrdən aldığımız məlumata görə ölkəmizdə illik istehsal gücü 5.000 tondan çox olan 10-dək iri süd emalı müəssisəsi, illik emal gücü 1000 tondan az olan kiçik müəssisələr fəaliyyət göstərir. Bu müəssisələrdə demək olar ki, bütün növ süd emalı məhsulları – pasterizə olunmuş içməli süd, kərə yağı, qaymaq, kəsmik, pendir, şor, süd tozu və s. istehsal edilir. Ölkənin ərzaq balansı ilə bağlı rəsmi məlumata görə, ölkənin süd və süd məhsullarına illik tələbatı 2 milyon tondan çoxdur. Süd və süd məhsullarının adambaşına istehlakı 230 kiloqramı ötür. Rəsmi məlumata görə, bu məhsullara olan daxili tələbatın 85%-ə qədəri yerli istehsal, təxminən 15%-i idxal malları hesabına qarşılır.

Qeyri-neft sektorunun aparıcı sahələrinin timsalında ölkə iqtisadiyyatının şaxələnməsi imkanlarını qiymətləndirdikdə süd və ət emalı sənayesi mühüm bir istiqamət olaraq bu sahə üzrə yüksək peşə bacarıqlarına malik müasir innovativ texnologiyalarla işləməyi bacaran kadrların hazırlanması hər zaman aktual olmalıdır.

Lakin, bu sahədə bəzi nailiyyətlərlə yanaşı (peşə təhsilinin məzmun və keyfiyyətə yenilənməsi və s.) bir sıra daha aktual problemlər hələ də həllini tapmamışdır.

Apardığım araşdırmalardan məlum oldu ki, VIII “İlkin tələbat və ərzaq mallarının texnologiyası” peşə istiqaməti üzrə 2021/2022 və 2022/2023-cü illərdə ”030809”

və “030810” ixtisas şifrindəki “Ət və ət məhsulları”, “Süd və süd məhsulları” ixtisas qrupuna aid 16 profil (və bəzi ixtisaslar) üzrə peşə təhsil müəssisələrində kadr hazırlığı aparılmır. Həmin ixtisaslar tədrisdən çıxarılmışdır.

Sual: *İnsanların gündəlik qida menyusunu təşkil edən “Süd və süd məhsulları” “Ət və ət məhsulları”, ixtisas qrupunun tədrisdən çıxarılmasını necə izah etmək olar?*

İxtisaslar köhnələrək zaman-zaman öz aktuallığının itirilməsi; İxtisas üzrə peşə təhsil müəssisələrdə maddi-texniki bazanın olmaması və ya iş yerində təlim (“dual study”) təşkil edilməsi ilə əlaqələndirilir.

Qeyd etdiyimiz ixtisasların tədrisdən çıxarılmasının səbəbini araşdırarkən mənbələrin (rəsmi qurumların) və əmək bazarında işəgötürənlərlə keçirilən şifahi sorğulara cavablar eyni olmuşdur.

İxtisaslar müasir tələblərə cavab vermir;

Kadrlar müasir əmək bazarının real tələblərini ödəmir;

İş yerində təlimin təşviqi;

Təhsil və əmək bazarı arasındakı keyfiyyət və gözləntilər baxımından mövcud olan uyğunsuzluqlar;

İxtisas üzrə peşə təhsil müəssisələrdə maddi-texniki bazanın olmaması;

Yuxarıda qeyd olunanları əsas göstərərək hər zaman aktual olan ixtisasların tədrisdən çıxarılması və diqqətdən kənar qalması doğru olmazdı.

Buradan belə qənaətə gəlmək olar ki, peşə təhsil müəssisələrin əmək bazarı ilə birgə fəaliyyəti müşahidə edilən əsas problemlərdəndir. Əmək bazarının müasirləşməsi, innovativ üsulların tətbiqi, məhsul istehsalının həcmünün intensiv artması, texnoloji proseslərin geriliyini aradan qaldırmağı bacaran, rəqabətqabiliyyətli, modern təhsil almış həyati bacarıqlara yiyələnmiş yüksək ixtisaslı peşəkar səriştəli kadrların hazırlanmasını tələb edir.

Məhz bu məqsədlə Prezident İlham Əliyev 2016-cı il 6 dekabr tarixli 1138 nömrəli fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında peşə təhsilinin və təliminin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi”ndə əmək bazarında strateji məşğulluq sahələrinin müəyyən edilməsi və kadr tələbatının proqnozlaşdırılması xüsusi yer tutur.

Peşə təhsilin inkişaf etdirilməsi, təhsil və əmək bazarı arasında kəmiyyət, keyfiyyət və gözləntilər baxımından mövcud olan uyğunsuzluqların aradan qaldırılması məqsədilə “Azərbaycan Respublikasında peşə təhsili və təliminin inkişafına dəstək olaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyi yanında 20 aprel 2016 -ci ildə Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi, Prezidentin digər sərəncamı ilə 20 aprel 2018-ci ildə Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin əsasında Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi və Azərbaycan Respublikası Dövlət Turizm Agentliyi, 22 yanvar 2021-ci il tarixli 1257 nömrəli fərmanı ilə isə “Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı” MMC-nin əsasında İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyi publik şəxs kimi yaradılmış və bir çox fundamental sənədlər qəbul edilib.

Təhlil üçün bircə fakta müraciət edək. Hazırda Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyinin tabeliyində 9 istiqamət üzrə ödənişli və ödənizsiz əsaslarla 127 ixtisas olmaqla 87 peşə təhsil müəssisəsi, onlardan 48 peşə məktəbi(cəzaçəkmələrin tərkibindəki peşə məktəbləri daxil olmaqla), 12 peşə təhsil mərkəzi, 27-si peşə liseyi kimi fəaliyyət göstərir.

2021-2022-ci tədris ilində Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi üzrə 66 ixtisas qrupu üzrə 120 ixtisas olmaqla ödənişli əsaslarla 6740 yer, dövlət sifarişi əsasında 13840 yer, Dövlət Turizm Agentliyi üzrə 10 ixtisas üzrə 320 ödənişli, 160 ödənizsiz, İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyi üzrə 10 ixtisas üzrə ödənişli 40 yer, ödənişsiz 160 yer, ümumilikdə ölkə üzrə 21260 yer müəyyənləşdirilmişdir.

Qloballaşmanı nəzərə 2022-2023-cü tədris ili üçün əmək bazarının sifarişi ilə yeni ixtisaslar əlavə olunmuş və Elm və Təhsil Nazirliyi 62 ixtisas qrupu üzrə 126 olmaqla, peşə təhsili müəssisələrinə 22400 yer, Dövlət Turizm Agentliyi üzrə 11 ixtisas 480 yer, İqtisadi Zonaların İnkişafı Agentliyi 15 ixtisas üzrə 500 yer, ümumilikdə ölkə üzrə 23380 tələbə qəbulu planlaşdırılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2011-ci il 31 oktyabr tarixli 178 Qərarı ilə təsdiq edilmiş “İlk peşə-ixtisas təhsili üzrə ixtisasların Təsnifat”da 9 istiqamət üzrə 218 ixtisas qrupu, 708 ixtisas vardır ki, buda yuxarıda göstərdiyim illərlə müqayisədə dəfələrlə çoxdur.

Sürətlə dəyişən texnologiyaların inkişafı, iqtisadiyyatın dinamikası yerli və xarici əmək bazarındakı peşələrə ciddi təsir göstərməyə bilməz. Peşələr sürətlə dəyişir və yenilənir. Bəzi peşələr də tələbat olmadığından tədrisdən çıxır. Lakin, elə peşələr də var ki, onlar heç vaxt aktuallığını itirmir. Tam əksinə, təbii olaraq əmək bazarında daim rəqabətqabiliyyəti qoruyub saxlayır və yenilənməyə ehtiyac duyar. Bunun üçün güclü nəzəri bilik, dərin hafizə, intellektual səviyyə, peşə təhsil sisteminin maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi və tədrisin elmi innovasiyalara əsaslanan prioritet elmi istiqamətlər əsasında təşkil kimi tələblərin reallaşdırılmasına nail olunmalıdır.

Peşə təhsil müəssisələrinin dövlət sifarişi, həmçinin idarə, müəssisə, təşkilat ayrı-ayrı vətəndaşlarla və əmək bazarı ilə bağlanmış müqavilələr əsasında fəaliyyət göstərməsi arzu olunandır. Hər bir tarixi mərhələdə cəmiyyətin tərəqqisi bilavasitə təhsilin inkişafından və onun əhəmiyyətinin düzgün qiymətləndirilməsindən asılıdır.

Hazırda ölkəmizdə yüzlərlə süd və süd məhsulları istehsal edən iri və xırda mini-zavodlar fəaliyyət göstərir.

6 may 2011-ci ildə Ağcabədi rayonunun Ağabəyli kəndində Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə açılmış “Atena MMC” gün ərzində 400 ton çiy südü emal edərək 50 növ fərqli çeşiddə süd və süd məhsulları ilə müştərilərinə xidmət etməkdədir. Süd, ayran, qatıq, xama, pendir, kərə yağlarının hər birinin bir neçə cür

növü müasir yeni “Extended Shelf Life“, “ESL” adlanan texnologiya və iş metodu ilə əl dəymədən istehsal edərək xalqımızın süfrələrinə ötürülür.

“Atena” tək Azərbaycanda deyil, dünyada sayılıb-seçilən bir süd toplama ferması və istehsal müəssisəsi olaraq məhsulları (menecment və gigiyena üzrə beynəlxalq standart) və BRC (British Retail Council) standartlarına tam cavab verir. Hətta geniş alıcılıq qabiliyyətinə görə qonşu dövlətlərdən gətirilən tanınmış süd brendlərinin mövqelərini zəiflətməmişdir.

Çiy südün Atena fermadan-Atena fabriyə daxil olmasından sonra fabrikdə istifadə olunan yüksək texnologiyalar vasitəsi ilə istehsal mərhələlərinə göndərilir və ultragigiyenik son texnologiyalı qablaşdırma maşınlarında əl dəymədən, işıq keçirməyən və fabrikdə istehsal olunmuş qablara tam avtomatik olaraq doldurulub qablaşdırılır. Bununla yanaşı, dünya süd texnologiyasında istifadə olunan ən yüksək standartların tətbiq edildiyi kombinatda elə mükəmməl laboratoriya sistemi qurulmuşdur ki, burada 108 növ laborator təhlil və analiz aparmaq mümkündür.

Bu zaman belə bir sual ortaya çıxır: *Ölkəmizdə fəaliyyət göstərən yüksək texniki peşə təhsil müəssisələrində yuxarıda göstərdiyimiz ixtisaslar üzrə ixtisaslı fəhlə-kadrlar hazırlanmadığı halda dünya təcrübəsinə və texnologiyasına inteqrasiya edən gün ərzində 400 ton çiy südü emal və 50 növ fərqli çeşiddə süd və süd məhsulları istehsal edən(əmək bazarı-işəgötürənlər) yəni “Atena” MMC, “Milk-Pro” MMC, “Milla”, “PalSüd Dağıtım” MMC, “Azərsüd” və digər şirkətlər ixtisaslı fəhlə kadrları hardan, hansı tələblər(kriteriyalar) əsasında və hansı metodlarla işə qəbul edir?.*

Strateji Yol Xəritəsində (2019–2030) illər üzrə müəyyənləşdirilən hədəflərə çatmaq üçün beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla sistemli və ardıcıl tədbirlər həyata keçirilməkdədir.Strategiyanın 4.3.7. bəndinə uyğun olaraq əmək bazarında iş yerində təlimin təşviqi ilə yanaşı, ikili peşə təhsili sisteminin (“dual study”) təşkili və tətbiqinə nail olunmalıdır ki, bu da peşə təhsil müəssisələrinin əhatə dairəsini

genişləndirəcək və uzun müddətli dayanıqlı inkişafını təmin edəcəkdir.

Bu məsələdə Almaniya təcrübəsi effektiv olaraq daha çox diqqəti cəlb edir. Almaniyada peşə təhsili və təlimi sahəsində aparıcı yer tutan dual sistemə görə peşə təhsili almaq istəyənlərlə işəgötürənlər arasında bağlanmış müqavilə əsasında həmin şəxslər peşə təhsili müəssisələrinə qəbul edilir, nəzəri təlim dərslərini peşə məktəblərində, təcrübə dərslərini isə həmin müəssisələrdə keçirlər. Lazımı xərclər hökumət və müəssisələr tərəfindən ödənilir. Peşə hazırlığında əsas məsuliyyət dövlət üzərində deyil, sənaye müəssisələri üzərinə düşür. Peşə hazırlığı ilə məşğul olan mühəndis-pedaqoji kadrların ixtisas səviyyəsinə çox ciddi tələblər qoyulur. Dual təlim sistemində hökumət peşə hazırlığının məktəbə aid olan fəaliyyət hissəsinə nəzarət edir. İkili sistem peşə təhsili ilə əlaqəli təhsil müəssisələrində və ya iş yerlərində baş verir. İkili təhsil dinamik dəyişən iqtisadiyyatın tələblərini təhsil müəssisələrini bitirən bacarıq profillərinə uyğunlaşdırmaq məqsədi daşıyır. Almaniya dual sistem işəgötürənlərlə təhsilalanlar arasında bağlanmış müqavilə əsasında peşə təhsil müəssisələrinin tələbə kontingenti formalaşdırılır (12, 145). Dual ikili təhsil sistemində təlim iki tədris hissəyə bölünür. Tədrisin 80%-ə müəssisə, 20%-ə isə peşə məktəbləri nəzarət edir.

Peşə təhsili müəssisələri ilə işəgötürənlər və sənaye qurumları arasında əlaqələrin zəif olduğu halda, peşə təhsilini bitirmiş məzunların işə qəbulu zamanı yenidən təlimə cəlb edilməsini müşahidə etmək olar.

Südçülük sənayesində məlum islahatlardan sonra süd və süd məhsullarının ixtisaslaşdırılmış fermer təsərrüfatlarında, az istehsal gücünə malik mini-zavodlarda da müxtəlif çeşidli məhsul istehsalına meyillik artmışdır. Belə istehsalat sahələrində əldə olunan süddən istənilən miqdarda süd məhsulları (təxminən 50 kq- dan 150 kq- a qədər pendir, 25 kq-dan 40 kq-a qədər yağ və s.) emal etmək mümkün olur və bu yolla da istehsala və emala sərf olunan xərclər azalır, məhsulun çeşidi, növü sərfəlilik baxımından müəyyənləşdirilir. Bundan əlavə 2-ci dərəcəli süd

məhsullarından və istehsalat tullantılarından yüksək dərəcədə istifadə etmək mümkün olur. Beləliklə də məhsul istehsalına az əmək və istehsal xərcləri sərf edilməklə yüksək keyfiyyətli, iqtisadi cəhətdən daha gəlirli məhsul hazırlanmasına zəmin yaranır. Bütün bu işlər özü-özlüyündə mürəkkəb bir proses olduğuna görə müxtəlif süd məhsulları istehsalının xammalı kimi südün kimyəvi tərkibinin və xassələrinin, südün keyfiyyətini xarakterizə edən göstəricilərin, fermalarda yüksək keyfiyyətli südün alınmasının sanitariya-gigiyenik şəraitinin, xəstə və xəstəliyə şübhəli heyvanlardan sağlam südün istifadə edilməsi qaydalarının və emal üsullarının, süd sənayesində bəzi hesablamaların aparılmasının, südün mexaniki emalının-südün süzülməsi, separatoradan keçirilməsi, südün baktofaقدan keçilməsi, südün normallaşdırılması üsulları və təyinatı, südün homogenləşdirilməsi, prosesin mahiyyəti, südün isti emalı-pasterizə edilməsi, məqsəd rejimləri, südün sterilizə edilməsi, məqsədi, vəzifəsi, üsulları, süddə olan mikroorqanizmlərin fiziki-kimyəvi üsullarla zərəsizləşdirilməsi, fermentləşdirilmiş süd məhsulları hazırlanması üçün bakterial preparatların seçilməsi, onların hazırlanması, istifadə edilməsi qaydaları, o, cümlədən süd sənayesi müəssisələrində və digər emal sahələrində yüksək keyfiyyətli süd və süd məhsulları istehsal etmək üçün iqtisadi cəhətdən sərfəli texnoloji üsullardan və emalda istifadə olunan avadanlıqların geniş tətbiqinə, müvafiq tədbirlərin öyrənilməsinə, elmi və təcrübə biliklərin alması vacibdir. Bütün qeyd olunanları nəzərə alaraq peşə təhsilinin əhatə dairəsini genişləndirmək, işlə təmin olunmaq üçün dövlət məşğulluq xidməti orqanlarına müraciət etmiş vətəndaşların ən azı 20 faizini 2030-cu ilədək peşə hazırlığına cəlb etmək və peşə təhsilinin məzmununun müasir əmək bazarının tələblərinə uyğun qurmaq, səriştəyönümlü modul təlimin tətbiqini sürətləndirmək və modern peşə təhsilin yaradılması strategiyasının priortet hədəflərdən sayılır.

Strategiya-Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən 2018-ci il 30 oktyabr tarixli Sərəncamı ilə “2019–2030-cu illər üçün icrası nəzərdə tutulan

Azərbaycan Respublikasının Məşğulluq Strategiyası” (bundan sonra – Strategiya) təsdiq edilmişdir.

Qloballaşma və əmək bazarında dinamikliyini nəzərə alaraq strategiyada aşağıdakı prioritet istiqamətlər müəyyənləşdirilmişdir.

- *2030-cu ilədək əmək bazarında mövcud olan bütün prioritet peşələr üzrə peşə standartlarını hazırlamaq, onların müntəzəm yenilənməsi mexanizmini yaratmaq və peşə təhsilində bütün kurikulumların peşə standartları əsasında hazırlamaq;*
- *regional peşə tədrisi mərkəzlərinin sayını 2030-cu ilədək 10-a çatdırmaq;*
- *2025-ci ilədək qeyri-formal və informal təhsil vasitəsilə əldə edilən səriştələrin tanınması sistemini formalaşdırmaq;*
- *qısamüddətli peşə hazırlığı kursları təşkil etmək ;*
- *işlə təmin olunmaq üçün dövlət məşğulluq xidməti orqanlarına müraciət etmiş vətəndaşların ən azı 20 faizini 2030-cu ilədək peşə hazırlığına cəlb etmək;*
- *özünüməşğulluq proqramının əhatə dairəsini 2020-ci ilədək 6 dəfəyə qədər artırmaq;*
- *işəgötürənlərlə məşğulluq orqanları arasında səmərəli əlaqənin təşkili mexanizmlərinin hazırlamaq.*

Təhsil sahəsinin inkişafı və dövrün tələblərinə cavab üçün dövlət hər şey edir. Təhsilin, xüsusilə peşə təhsili pilləsinin kifayət qədər geniş spektrdə hüquqi bazası vardır ki, bu da əmək bazarının tənzimlənməsi və institusional strukturun təkmilləşdirilməsini ön plana çəkir. Strateqiyanın 4.3. bəndində əmək bazarının tənzimlənməsi işçi qüvvəsinin bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi və əmək standartlarının təkmilləşdirilməsi hədəfə alınaraq aşağıdakı prioritetlər müəyyən edilmişdir:

- *məşğul əhəlinin rəqabətqabiliyyətliliyini və əmək məhsuldarlığını artırmaq məqsədilə bacarıqların inkişaf etdirilməsi üçün şərait yaradılması;*

- *qeyri-formal və informal təhsil vasitəsilə əldə edilmiş səriştələrin tanınması, işçi qüvvəsinin sertifikatlaşdırılması sisteminin qurulması;*
- *ömürboyu təhsil üzrə nəticəəsaslı milli kvalifikasiya sisteminin formalaşdırılması, o cümlədən yaşlıların təhsili üçün peşə təlimi və ixtisasartırma sisteminin təkmilləşdirilməsi;*
- *əmək bazarının tələblərini əks etdirən peşə və kvalifikasiya standartlarının hazırlanması və tətbiqi mexanizmlərinin yaradılması, o, cümlədən iqtisadiyyatın əsas sahələri üzrə səriştələrin qruplaşdırılması;*
- *əmək bazarının tələblərini əks etdirən peşə standartları əsasında səriştəyönümlü tədris proqramlarının və təlim materiallarının hazırlanmasının dəstəklənməsi ;*
- *əmək bazarında rəqabətqabiliyyətli kadrların hazırlanması məqsədilə peşə təhsili (ilk peşə-ixtisas, orta ixtisas və ali) sisteminin təkmilləşdirilməsi;*
- *iş yerində təlim, ikili peşə təhsil sisteminin (“dual study”) təşkili mexanizmlərinin hazırlanması və tətbiqi.*

Nəticə: XXI əsrdə ölkənin prioteti insan kapitalını formalaşdırmaqda konseptual ideya olaraq təhsilin müasir tələblərə cavab verməsi ilə şərtlənir.

Qeyd etməliyik ki, peşə təhsil müəssisələrin işəgötürənlərlə əməkdaşlıq əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biridir. İşəgötürənlərin peşə təhsilinin təşkili və tədrisində, həm də müəssisələrin idarəetməsində iştirakı vacibdir. Peşə təhsilinin inkişafı və uzun müddət uğuru işəgötürənlərlə (əmək bazarı) ilə birgə fəaliyyətindən asılıdır.

Ümidvarıq ki, dünyadakı mövcud tendensiyalar nəzərə alınmaqla, ölkədə əmək bazarının tələblərinə uyğun təhsil proqramları əsasında ixtisaslı kadrlar hazırlayan peşə təhsili inkişaf etdirilmək və strategiyadan irəli gələn iş yerində təlimlə yanaşı, ikili peşə təhsili sisteminin (“dual study”) təşkili və tətbiqi peşə təhsilinin əhatə dairəsini daha da genişləndirəcək.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikası Prezdetinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş” Azərbaycan Respublikasında peşə təhsili və təliminin inkişafına dair “Strateji Yol Xəritəsi”.
2. Azərbaycan Respublikası Prezdetinin “2018-ci il 30 oktyabr tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “2019-2030-cu illər üçün Azərbaycan Respublikasının Məşğulluq Strategiyası” .
3. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci il 15 sentyabr tarixli, 547s nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “2021/2022-ci tədris ili üçün peşə təhsili müəssisələrinə tələbə qəbulu”. Peşə təhsili və insan kapitalı” elmi-praktiki, metodiki jurnal. Cild 4, №3, 2021.
4. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2022-ci il 9 avqust tarixli, 478s nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “2022/2023-cü tədris ili üçün peşə təhsili müəssisələrinə tələbə qəbulu”. Peşə təhsili və insan kapitalı” elmi-praktiki, metodiki jurnal. Cild 5, №3, 2022.
5. Mehrabov A, Abbasov A, Mahmudov M. Təhsilin modernləşdirilməsinin aktual problemləri. Bakı-Mürtəcim, 2013
6. Abbasov Ə.M. inkişaf etmiş xarici ölkələrdə təhsil. Bakı, Elm və təhsil, 2020.
7. Məmişzadə M.N. Azərbaycanda dual peşə təhsilinin tətbiqi əhəmiyyəti. “Peşə təhsili və insan kapitalı”, elmi-praktiki, metodiki jurnal. Cild 2, №3, 2019

Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutu

Peşə və ömürboyu təhsil şöbəsi

Mütəxəssis: Şirinbəyova Gülbəniz Şirinbəy qızı

E-mail: gulbeniz-67@mail.ru